

Opinie: we moeten naar een nieuw economisch model toe

Het Malieveld staat tegenwoordig vaak vol, en meestal met mensen, die door de overheid worden betaald. Ze voelen zich niet gewaardeerd, willen meer salaris en lagere werkdruk. Maar met alleen meer geld voor deze sectoren wordt de echte oorzaak van de problemen niet weggenomen.

Doede Damsma

Geplaatst: 17 februari 2020 om 16:50

'Als de zorg geen hogere lonen krijgt, komt er geen nieuw personeel. En als we lang zo doorgaan, gaat de zorg kapot', schreef het *Friesch Dagblad* op 21 november. Dat naar aanleiding van de staking in de zorg een dag eerder. Het zijn acties voor meer loon en tegen de hoge werkdruk. De zelfde klachten hoor je van politieagenten en van juffen en meesters in het lager onderwijs. Ook schoonmakers voerden hier eerder actie voor. Overal het zelfde: lage salarissen, hoge werkdruk en te weinig collega's. Maar hoe komt dit eigenlijk allemaal?

Dat ligt voor een groot deel aan het neoliberalisme; dat ontstond na de Tweede Wereldoorlog. In het Zwitserse Mont Pèlerin kwam een klein gezelschap economen

samen. Daar waren Milton Friedman en Friedrich Hayek ook aanwezig. Zo kwam de Mont Pèlerin Society er. In eerste instantie waren ze vooral tegen de 'totalitaire staat', maar dat verschoof langzaam aan naar de vrije markt. 'Neoliberaal' werd meer en meer 'marktfundamentalisme'.

De planning van het neoliberalisme was op lange termijn gericht. En in 1980 was het zo ver. Met de komst van Ronald Reagan en Margaret Thatcher kwam het aan de macht. Sinds veertig jaar bepaalt dat nu het volledige politieke en economische beleid. Het 'frame' elke discussie over de economie: een andere aanpak komt helemaal niet meer aan bod. In alles werd het neoliberalisme de waarheid en ook de enige waarheid.

Er zit wel een vreemde kronkel in de verhouding tussen het neoliberalisme en de mensen in dienst van de overheid. Herman Nanninga wees daar in het *Friesch Dagblad* van 27 november ook al op. Hij sloeg de spijker op zijn kop toen hij schreef: "Leraren, in welke onderwijssector dan ook, worden niet marktconform betaald". Zo is het maar net. Het beleid is liberaal, maar de werkers bij de overheid worden daar niet naar betaald! 'Om je als maatschappij dood voor te schamen, vond Nanninga.

Het is een vreemd verhaal: wij leven in een neoliberale kapitalisme, maar al die mensen in de 'publieke sector' worden niet volgens 'de markt' betaald. Beschamend. En vreemd. De wet van vraag en aanbod geldt blijkbaar niet voor hen. Want zou dat wel zo zijn, dan was hun loon al lang veel hoger: er is immers te weinig aanbod (veel te weinig collega's), maar wel een grote vraag (veel vacatures). Normaal gesproken zal het salaris dan hoge worden; maar dat gebeurt helemaal niet. Maar waarom niet?

Kosten

Veel neoliberale politici zien overheidsuitgaven alleen maar als kosten. En willen daar dus zo weinig mogelijk geld aan uitgeven. Dus zeker niet meer salaris voor juffen en meesters, verpleegsters, schoonmakers en politiepersoneel. Liever zo weinig mogelijk, zoals tegenwoordig. Hier wreekt zich het neoliberalisme. Want het is deze ideologie, die de uitgaven van de overheid als kosten beschouwt. Dat heeft hele grote gevolgen.

De neoliberalen vinden dat de overheid dus zo klein mogelijk moet zijn. Dat streven geldt al tientallen jaren. Sinds 1980! Het heeft een kaalslag bij overheden in westerse landen veroorzaakt. De publieke sector is leeggelopen. Maar niet alleen deze sector: ook de sociale zekerheid is weggeslagen. En mensen die 'zichzelf kunnen redden' worden aan hun lot overgelaten. Maar vooral voor mensen die in de publieke sector werken, heeft dit negatieve gevolgen gehad. Op drie manieren zijn ze tekort gedaan.

In de eerste plaats moet het loon zo laag mogelijk zijn: dat houdt ook de kosten van de overheid laag. Bovendien is een (zeer) hoge werkdruk gunstig om de kosten van de zelfde overheid laag te houden. Dat zie je dus overal; het gaat geheel ten koste van de werknemers. Ten slotte moeten er ook nog eens zo weinig mogelijk mensen in deze sectoren werken. Dus niet te veel verpleegkundigen, politieagenten, juffen en meesters. Ook dat remt de kosten van de overheid. Het 'kostenidee' van de

neo-liberalen is zo het best gediend. Maar wel op kosten van al die hardwerkende zeer betrokken mensen.

Structurele aanpak

De laatste tijd hoor je steeds meer dat er een structurele aanpak moet komen; vooral voor de gezondheidszorg en het lager onderwijs. Maar dat zal onder het huidige beleid moeilijk worden: het neoliberalisme staat zo'n verandering in de weg. Heel jammer. De eis van die structurele oplossing is terecht. Maar die zal er onder partijen als de VVD en D66 nooit komen. Daarvoor is er een ander economische politiek nodig; pas dan zal de positie van al die protesterende groepen werkelijk verbeteren.

Het is een illusie te denken dat structurele oplossingen onder het neoliberalisme mogelijk zijn; dat zal nooit gebeuren. Natuurlijk moeten al die actievoerders voor hun eigen belang opkomen. Maar ze zouden zich ook tegen het neoliberalisme moeten uitspreken: alleen dan kunnen er structurele oplossingen komen. En het is goed voor hun eigen positie.

Ondertussen moeten de verpleegkundigen en de leerkrachten en al die anderen natuurlijk op alle fronten beter worden beloond: ze verdienen een betere positie. De juffen en meesters krijgen er 4,5 procent bij (*Friesch Dagblad* van 13 december); en de verpleegkundigen zullen er 5 procent op vooruit gaan (*Friesch Dagblad* 16 december). Maar daarna moeten er echt structurele oplossingen komen. Het neoliberalisme moet na veertig jaar verdwijnen; er is een heel ander economisch model nodig: bijvoorbeeld een 'sociaal kapitalisme'.

Doede Damsma woont in Leeuwarden